Γεώργιος Σαλακίδης – Χριστίνα Μάρκου
(Επιμέλεια)

Επιδημία και λογοτεχνία στις χώρες του Εύξεινου Πόντου

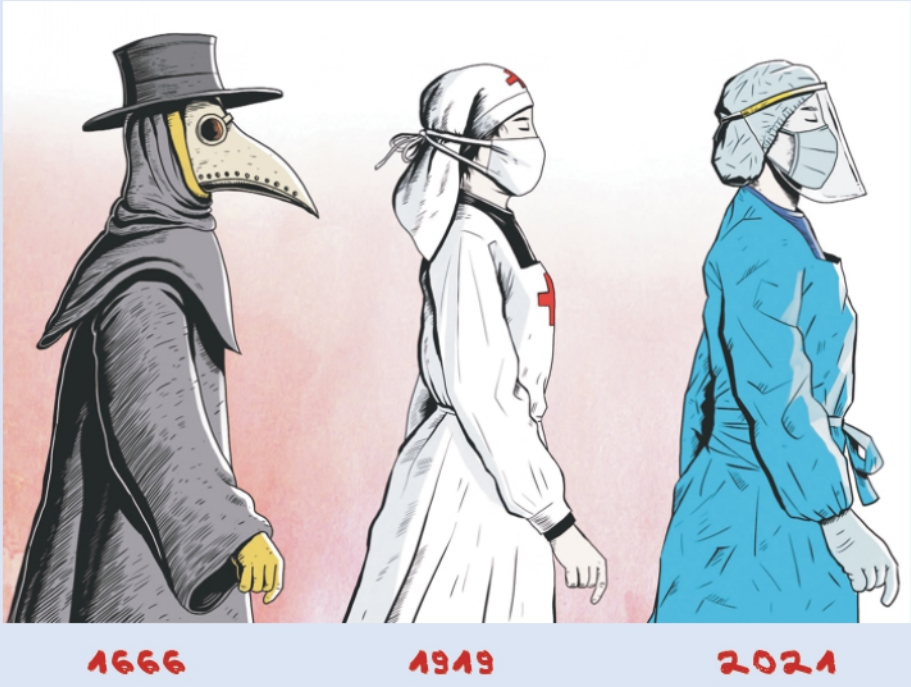

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Γεώργιος Σαλακίδης – Χριστίνα Μάρκου
(Επιμέλεια)

Επιδημία και λογοτεχνία στις χώρες του Εύξεινου Πόντου

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ
Π. Π. Γερμανού – Ιω. Μιχαήλ 2
546 22 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Τηλ. 2310 264748, 6946 461460
email: anstamoulis@hotmail.com

ISBN 978 - 960 – 656 – 237 - 2

Όλα τα δικαιώματα μετάφρασης, αναπαραγωγής καὶ προσαρμογής κατοχυρωμένα για όλες τις χώρες του κόσμου.
Copyright © by ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ,
ΟΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ, 2024
All rights reserved

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ……...…7

I. Ιστορικές και κοινωνικές προσεγγίσεις…….……..13

Αθανάσιος ΚΟΥΓΚΟΥΛΟΣ
Μια μυθοπλαστική εκδοχή της επιδημίας πανώλης
στην Ήπειρο των αρχών του 19ου αιώνα:
το διήγημα «Η εκδίκηση» του Φρίξου Τζιόβα…….15

Ηρακλής ΜΗΛΛΑΣ
Η πανδημία ως ένα παράλληλο αφήγημα
σε ένα τουρκικό μυθιστόρημα……...…..35

Tudor DINU
Η πανούκλα του Καρατζά Βόδα στο Βουκουρέστι (1812-1814)
σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές και τις επιστολές
του Ion Ghica προς τον Vasile Alesandri…….41

II. Ψυχο-κοινωνικές προσεγγίσεις……...55

Aslı ÇETE
Η ταυτότητα του λεπρού στις νουβέλες *Άρρωστη πολιτεία*
και *Σπιναλόγκα Ad Vitam*…….57

İbrahim KELAĞA AHMET
Η αντανάκλαση της πανδημίας του κορωνοϊού στη λογοτεχνία:
συγκριτική μελέτη τεσσάρων επιλεγμένων διηγημάτων
από την ελληνική και τουρκική λογοτεχνία…….73

Χριστίνα ΜΑΡΚΟΥ
Όψεις της πανούκλας στη βουλγαρική λογοτεχνία: οι διαστάσεις
του φόβου και οι συλλογικές ανθρώπινες συμπεριφορές……..…95

Μανόλης ΣΕΡΓΗΣ
Η Ξένη του 1854 και η πανδημία Covid-19: Τρόμος
του ανεξέλεγκτου, κοινωνική απορρύθμιση και ‘ανομία’
σε κοινή διαδρομή…….……115

Velichka SIMONOVA-GROZDEVA
Επιδημία και εθνική ιδιομορφία στην *Αμαρτωλή αγάπη*
του Ζωγράφου Ζαχάρη του Πάβελ Σπάσοβ……....145

Ahmet YIKIK
Κριτική της κοινωνίας και της εξουσίας στο διήγημα
«Επιδημία» του Reşat Nuri Güntekin……163

III. Μεταφορικές και συμβολικές προσεγγίσεις…….179

Börte SAGASTER
Τουρκική λογοτεχνία και φυματίωση……181

Βιολέτα ΤΖΟΝΤΖΟΡΟΒΑ-ΙΩΑΝΝΙΔΗ
Η λογοτεχνία ως έκφραση εγγύτητας…….191

Γαρυφαλλιά ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ
Το AIDS μέσα από τρία έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας:
η κοινωνικοπολιτισμική «μεταφορά της νόσου»……...201

Γεώργιος ΣΑΛΑΚΙΔΗΣ
Νύχτες Πανώλης του Orhan Pamuk: Η επιδημία
στην ιστοριογραφική μεταμυθοπλασία ως παρωδία
της διαδικασίας εθνογένεσης…….227

Φωτεινή ΧΡΙΣΤΑΚΟΥΔΗ
Οι «ασθένειες» της ψυχής στην ελληνική ποίηση
των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα…….251

Χρήστος ΧΑΡΤΟΜΑΤΣΙΔΗΣ
«Ηλεκτροσόκ»……...263

Η ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΡΟΝΟΪΟΥ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

İbrahim KELAĞA AHMET*

Η λογοτεχνία και οι επιδημίες

Έχουν εκδηλωθεί πολλές επιδημίες κατά τη διάρκεια της ιστορίας της ανθρωπότητας που οφείλονταν σε διάφορες νόσους και οι οποίες επηρέασαν εκατομμύρια ανθρώπους προκαλώντας πρωτοφανείς κρίσεις που επενέργησαν βαθιά στην κοινωνική, οικονομική, και πολιτιστική δομή των κοινωνιών[1]. Η λογοτεχνία, η οποία στην ιστορική της διαδρομή σχεδόν ποτέ δεν έμεινε αδιάφορη μπροστά σε γεγονότα που συγκλόνισαν τις ανθρώπινες κοινωνίες, ασχολήθηκε και με τις επιδημίες και τις συνέπειές τους για τον άνθρωπο. Καθώς οι ασθένειες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ζωής, έτσι και το θέμα της επιδημίας απαντάται διαχρονικά σε διάφορα είδη της λογοτεχνίας. Με άλλα λόγια, η λογοτεχνία όλων των εποχών διασώζει μαρτυρίες για τις ε-πιπτώσεις των επιδημιών στους ανθρώπους.[2] Πιο συγκεκριμένα, επιδημίες ή πανδημίες όπως η πανώλη, η χολέρα και η ισπανική γρίπη που προκάλεσαν μαζικές απώλειες σε ανθρώπινες ζωές αποτέλεσαν, για παράδειγμα, προσφιλή θέματα των λογοτεχνών κάθε εποχής, δίνοντας έμπνευση για λογοτεχνικά έργα εκ των οποίων αρκετά διατηρούν μέχρι τις μέρες μας τη διαχρονική τους αξία και γίνονται αντικείμενο μελέτης ειδικά σε περιόδους που εμφανίζεται κάποια επιδημία. Το γεγονός ότι τέτοια έργα διεγείρουν το ενδιαφέρον των αναγνωστών ή των ερευνητών σε περιόδους επιδημιών ή πανδημιών θα πρέπει να εξηγηθεί με την

* Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Trakya της Edirne, Τουρκία, (Trakya University) ikelagaahmet@trakya.edu.tr

[1] Doğu, S. N. 2020. "Salgın Üzerine". *Roman Kahramanları* (44): 5.

[2] Γαραντούδης, Ε. 2020. «Ποίηση και επιδημίες». *Η Εφημερίδα των Συντακτών* (https://www.efsyn.gr/tehnes/ekdoseis-biblia/anoihto-biblio/240667_poiisi-kai-epidimies, τελευταία πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2022).

αναζήτηση νοήματος σε κάτι ξαφνικό και απρόβλεπτο που παρουσιάζεται απροσδόκητα και συνήθως βρίσκει απροετοίμαστες τις κοινωνίες.[3]

Τα λογοτεχνικά έργα που έχουν ως αντικείμενό τους τις επιδημίες παρουσιάζουν μια σειρά από κοινά μοτίβα. Είναι δύσκολο να μιλήσουμε για απόλυτη ομοιομορφία σε ότι αφορά στον τρόπο που ασχολούνται με το θέμα, εντούτοις είναι δυνατή η ανίχνευση μιας σειράς αναλογιών και διαφορών ανάμεσά τους. Πρωταρχικής σημασίας κοινό γνώρισμα των κειμένων που πραγματεύονται τις επιδημίες είναι η λειτουργία της επιδημίας ως αφηγηματικού πλαισίου, κεντρικής θεματικής ή και επιμέρους μοτίβου ανάλογα με την προτίμηση και το ενδιαφέρον του συγγραφέα.[4]

Η ελληνική επιδημική λογοτεχνία

Πριν αναφερθούμε σε έργα της μυθοπλαστικής πεζογραφίας στα οποία οι επιδημίες απαντούν ως θέμα, πρέπει να αναφερθούμε και στην ελληνική ποίηση του 19ου και του 20ού αιώνα υπενθυμίζοντας ότι τα ποιήματα που γράφονται για την θανατηφόρα τότε φυματίωση είναι πολλά. Επίσης, κατά την περίοδο του μεσοπολέμου οι ποιητές Μαρία Πολύδούρη (1930), Μίνως Ζώτας (1932) και Ανθούλα Σταθοπούλου – Βαφοπούλου (1935) έχασαν τη ζωή τους σε νεαρή ηλικία από φυματίωση γράφοντας ταυτοχρόνως ποιήματα που είχαν ως θέμα τους τη νόσο αυτή. Κατά την ίδια εποχή και πιο συγκεκριμένα στη δεκαετία του 1920 οι ποιητές Γιάννης Ρίτσος και λίγες δεκαετίες αργότερα, στα χρόνια της Κατοχής, ο Μίλτος Σαχτούρης προσβλήθηκαν σε νεαρή ηλικία από φυματίωση και κατάφεραν να αναρρώσουν. Η παρουσία της συγκεκριμένης νόσου στα ποιήματά τους πρέπει μάλλον να συνδεθεί με την εμπειρία τους αυτή. Είναι αξιοπρόσεκτη επίσης η έντονη άλληγορική ή μεταφορική χρήση της επιδημίας σε ποιήματα νεαρών ποιητών που γράφτηκαν κατά τη διάρκεια της επταετίας της χούντας.[5] Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι στον εικοστό αιώνα βλέπουμε συχνά την επιδημία

[3] Κούρτοβικ, Δ. 2020. «Λογοτεχνία και επιδημίες: `η μητέρα όλων των δεινών`». *Η Καθημερινή* (https://www.kathimerini.gr/culture/books/1069140/logotechnia-kai-epidimies-i-mitera-olon-ton-deinon/, τελευταία πρόσβαση 9 Φεβρουαρίου 2020).

[4] Παλιοτζήκα, Ε., 2019. *Η θεματική της επιδημίας σε έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας.* (Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 6.

[5] Γαραντούδης, «Ποίηση και επιδημίες».

να χρησιμοποιείται με συστηματικό τρόπο ως εκτεταμένη αλληγορία για τον αυταρχισμό και τις αυταρχικές μορφές διακυβέρνησης που χαρακτηρίζουν τις αστικές κοινωνίες.[6]

Η νεοελληνική λογοτεχνία έχει να επιδείξει αξιόλογα πεζογραφικά έργα τα οποία έχουν επικεντρωθεί στις επιδημίες, άλλοτε στην κυριολεκτική και άλλοτε στην μεταφορική ή αλληγορική τους χρήση Τα πιο αξιόλογα πεζογραφικά έργα που έχουν γίνει κατά καιρούς αντικείμενο έρευνας είναι χρονολογικά τα εξής: *Το θανατικό της Ρόδου* (1498) του Εμμανουήλ Λιμενίτη, η *Ασπασία* του Ιακωβάκη Ρίζου Νερουλού (1813), η *Ξένη* του Εμμανουήλ Λυκούδη (1854), *Επιδημία* του Γεωργίου Σουρή (1884), *Βαρδιανός στα Σπόρκα* του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (1893), *Η άρρωστη πολιτεία* της Γαλατείας Καζαντζάκη (1914), *Σπιναλόγκα: ad vitam* του Θέμη Κορνάρου (1933), *Λοιμός* του Ανδρέα Φραγκιά (1972)[7] και το *Graffito τ*ου Παύλου Μάτεση (2009) που θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε ένα μάλλον πρόσφατο δείγμα της νεοελληνικής επιδημικής λογοτεχνίας, αν εξαιρέσουμε φυσικά τα έργα που γράφτηκαν για την πανδημία του κορονοϊού. Αυτά που έζησε η ανθρωπότητα από τις αρχές του 2020 και συνέχισε εν μέρει να βιώνει μέχρι και πρόσφατα με την πανδημία του κορονοϊού είναι δεδομένο ότι θα αποτυπωθούν στο εγγύς μέλλον στη λογοτεχνία με διάφορους τρόπους.[8]

Τα διηγήματα: «Συμπτώματα καραντίνας» και «Πανικός» του Περικλή Σφυρίδη

Στην παρούσα εργασία θα μελετήσουμε συγκριτικά τέσσερα διηγήματα που πραγματεύονται την πανδημία του κορονοϊού. Τα δύο από τα διηγήματα αυτά είναι από την σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία, με συγγραφέα τον Περικλή Σφυρίδη, και τα άλλα δύο διηγήματα είναι από

[6] Παλιοτζήκα, *Η θεματική της επιδημίας,* 19.

[7] Για ένα άρθρο σχετικά με το μυθιστόρημα του Φραγκιά (με σημείο αναφοράς την τουρκική μετάφραση του μυθιστορήματος) που δημοσιεύτηκε σε λογοτεχνικό περιοδικό στα τουρκικά ως αφιέρωμα στην παγκόσμια επιδημική λογοτεχνία βλ. Kelağa Ahmet, İ. 2020. "Alegorik Bir Salgın Romanı Olarak Andreas Frangias'ın Vebası" *Roman Kahramanları* (44), 74-87.

[8] Καλαμαράς, Β. Κ. 2020. Η Εφημερίδα των Συντακτών. «Οι πανδημίες στη νεοελληνική λογοτεχνία».
(https://www.efsyn.gr/nsdes/237062_o-pandmes-st-neoellnk-logotehna
τελευταία πρόσβαση 9 Φεβρουαρίου 2022), Παλιοτζήκα, *Η θεματική της επιδημίας,* 7-8.

την σύγχρονη τουρκική λογοτεχνία, αλλά γι' αυτά θα μιλήσουμε παρακάτω.

Ο Περικλής Σφυρίδης γεννήθηκε το 1933 στη Θεσσαλονίκη όπου και ζει, γιατρός στο επάγγελμα, εργάστηκε ως καρδιολόγος μέχρι το 1994 και ταυτόχρονα έχει να επιδείξει ένα πλούσιο συγγραφικό έργο στο οποίο αντλεί τα θέματά του από την πλούσια κοινωνική παρακαταθήκη του ιατρικού επαγγέλματος και συχνά τον βλέπουμε να εμφανίζεται στην αφήγηση και ο ίδιος διά μέσου του αυτοβιογραφικού του προσωπείου. Έχει εκδώσει δύο ποιητικές συλλογές, δέκα συλλογές διηγημάτων, δύο μυθιστορήματα και ένα αυτοσχόλιο πνευματικής πορείας. Κυκλοφόρησε μελέτες για λογοτέχνες, ζωγράφους και τρεις ανθολογίες για τους πεζογράφους της Θεσσαλονίκης. Συνεργάστηκε με τα περισσότερα ελληνικά λογοτεχνικά περιοδικά. Διηγήματά του έχουν μεταφραστεί στα γερμανικά, αγγλικά και ολλανδικά. Επίσης, για το πλούσιο πεζογραφικό του έργο έχουν δημοσιευθεί πολλά κριτικά κείμενα και αυτοτελείς μελέτες.[9]

Το πρώτο διήγημα στο οποίο θα αναφερθούμε φέρει τον τίτλο «Πανικός» και το άλλο «Συμπτώματα καραντίνας» και συμπεριλαμβάνονται στη συλλογή *Συμπτώματα καραντίνας και άλλα διηγήματα* που εκδόθηκε το 2021 από την Εστία εν μέσω πανδημίας.[10] Το βιβλίο είναι αφιερωμένο στον γνωστό και δημοφιλή λοιμοξιολόγο Σωτήρη Τσιόδρα, ο οποίος τις ημέρες που ήταν σε έξαρση η πανδημία ενημέρωνε το κοινό κάθε βράδυ μέσω τηλεοράσεως για την πορεία της μεταδοτικής νόσου. Όπως συμπεραίνεται από τα γραφόμενα του συγγραφέα, το ερέθισμα να γράψει για την πανδημία του κορονοϊού δόθηκε όταν κάποιοι άρχισαν να χλευάζουν και να κακολογούν τον καθηγητή Σωτήρη Τσιόδρα στα μέσα μαζικής δικτύωσης. Ο συγγραφέας, ορμώμενος από το περιστατικό αυτό, μας μιλάει για όσα μας ταλάνισαν από τον Φεβρουάριο του 2020 μέχρι πρόσφατα που έχει εκπέσει από την καθημερινή επικαιρότητά της η πανδημία κατόπιν της υποχώρησης της δράσης του θανατηφόρου ιού μετά τους εμβολιασμούς.

Το πρώτο διήγημα έχει τίτλο «Πανικός».[11] Όλα ξεκινάνε με μια εικόνα που ιδιαίτερα την άνοιξη του 2020 πολλούς θα είχε τρομοκρατήσει. Βλέπουμε ένα ασθενοφόρο να σταματά έξω από μία πολυκατοικία

[9] «Σφυρίδης, Περικλής». 2008. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας,* Δεύτερη Εκτύπωση, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2012.

[10] Σφυρίδης, Π. 2021. *Συμπτώματα καραντίνας και άλλα διηγήματα,* Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

[11] Σφυρίδης, «Πανικός» *Συμπτώματα καραντίνας,* 11-44.

και να βγαίνει το νοσηλευτικό προσωπικό με την απαραίτητη ενδυμασία και να παίρνουν κάποιον με συμπτώματα βήχα. Όταν η μητέρα του ασθενή εκφράζει την επιθυμία της να παρασταθεί στον γιο της και να τον ακολουθήσει ως συνοδός, ο οδηγός του ασθενοφόρου λέει πως αυτό απαγορεύεται, υπενθυμίζοντάς της πως θα παραμείνει στο διαμέρισμά της σε καραντίνα και πως θα λάβει σύντομα οδηγίες. Κατόπιν τούτου αναχωρεί το ασθενοφόρο χωρίς να ηχήσει καθόλου και χωρίς να γίνει αντιληπτό από τους άλλους ενοίκους της πολυκατοικίας. Ο γιατρός που είναι το κεντρικό πρόσωπο στο αφήγημα, μετά το περιστατικό αυτό φοβάται μήπως βάλουν σε καραντίνα όλη την πολυκατοικία, δεν αποκλείεται να απολυμάνουν το διαμέρισμά τους, ίσως και τα πλατύσκαλα όλης της οικοδομής. Ήταν οι στιγμές που οι περισσότεροι νιώθαμε ότι αυτό το πράγμα που ακούγαμε στις ειδήσεις και στην τηλεόραση είναι πιο κοντά από ό,τι νομίζουμε.

Από το γεγονός αυτό στη συνέχεια ξεκινάει μια ιστορία που έχει να κάνει με το θάνατο της γυναίκας του γιατρού και τη γνωριμία του με τη σύντροφό του, καθηγήτρια πανεπιστημίου, η οποία στάθηκε στις δύσκολες προσωπικές ώρες που πέρασε, η αφήγηση συνεχίζεται με αναφορές για το πόσο την έχουν αδικήσει διάφοροι λογοτεχνικοί και πανεπιστημιακοί κύκλοι κτλ. Γίνεται και λεπτομερής αναφορά στην ανακομιδή των οστών της γυναίκας του γιατρού. Αυτά δεν καθίσταται δυνατόν να μεταφερθούν στο αγαπημένο της νησί, όπου περνούσαν τα καλοκαίρια, επειδή έχουν σταματήσει τα δρομολόγια πλοίων λόγω της πανδημίας. Στην αφήγηση μαθαίνουμε και για το σκυλάκι, την Ηρώ, το οποίο βγάζει βόλτα ο γιατρός κάθε μέρα πρωί και απόγευμα φορώντας μάσκα και λαστιχένια χειρουργικά γάντια. Ο χρόνος της αφήγησης αναφέρεται στο διήγημα ως τέλη Μαρτίου, φυσικά του 2020 το οποίο γνωρίζουμε από τα όσα μαρτυρούνται στη συνέχεια για την εξέλιξη της νόσου. Η επιστροφή του γιατρού από τη βόλτα με το σκύλο συνοδεύεται πάντα από τα προληπτικά μέτρα που επιβάλλεται να λαμβάνονται προς αποφυγή της μετάδοσης του ιού για τον οποίο στη φάση αυτή ελάχιστα γνωρίζουμε ακόμα. Μέσα από την αφήγηση πληροφορούμαστε για τα περιοριστικά μέτρα που έχει λάβει η πολιτεία, όπως για παράδειγμα η απαγόρευση της λειτουργίας όλων των γυμναστηρίων. Στην πορεία θα ακολουθήσουν και άλλα πιο αυστηρά μέτρα που θα ενταθούν όλο και περισσότερο για την αναχαίτηση της διασποράς του κορονοϊού. Γίνεται εκτενής αναφορά για το ξέσπασμα της επιδημίας στην Κίνα, για τα αυστηρά μέτρα που έπαιρνε η κινεζική κυβέρνηση σε μια πόλη δέκα εκατομμυρίων που είχε μπει στην καραντίνα. Τα γεγονότα που συνέβαιναν στην Κίνα δημιουργούσαν την εντύπωση πως η ανθρωπό-

τητα ήταν αντιμέτωπη με έναν αόρατο εχθρό που απειλούσε το ανθρώπινο γένος. Με το πρώτο κρούσμα που ξέσπασε στην Ελλάδα και μάλιστα στη Θεσσαλονίκη, στην πόλη όπου έμενε ο γιατρός και η καθηγήτρια, ένας πανικός, ένα ρίγος είχε κυριαρχήσει σε όλη τη χώρα. Στο διήγημα υπάρχει αναφορά και στους γιατρούς, τους νοσηλευτές και τις νοσοκόμες, ακόμα και τις καθαρίστριες που με κίνδυνο της ζωής τους έκαναν εικοσιτετράωρες βάρδιες για να σώσουνε αρρώστους. Εικόνες που είναι νωπές ακόμα στη μνήμη όλων μας. Στο τέλος του διηγήματος μαθαίνουμε ότι το τεστ του γιου της χήρας που είχε μεταφερθεί στο νοσοκομείο είχε βγει αρνητικό και τον είχαν φέρει πίσω. Το διήγημα, προς αποφυγή οποιουδήποτε εφησυχασμού, τελειώνει με το πολύ γνώριμο σε όλους μας μότο του υπουργείου Υγείας: ΜΕΝΟΥΜΕ ΣΠΙΤΙ.

Το δεύτερο διήγημα (το τέταρτο και τελευταίο της συλλογής) έχει τίτλο «Συμπτώματα Καραντίνας»[12] και έχει δώσει και τον τίτλο του βιβλίου. Και σ' αυτό το διήγημα τα δρώντα πρόσωπα είναι ο γιατρός και η καθηγήτρια, η οποία είχε έναν Κινέζο φοιτητή από το τμήμα ελληνικής γλώσσας του Πανεπιστημίου του Πεκίνου και εκπονούσε μια μεταπτυχιακή εργασία με επιβλέπουσα την καθηγήτρια. Κάθε χρόνο ο Κινέζος φοιτητής ερχόταν για τρεις μήνες την περίοδο των Χριστουγέννων στη Θεσσαλονίκη με υποτροφία για να ελέγχει η καθηγήτρια την πρόοδο της εργασίας του. Ο γιατρός είχε και μια φίλη από την Θεσσαλονίκη που ήταν αναπληρώτρια στο ίδιο πανεπιστήμιο και μέσω αυτής μαθαίνει πως το πανεπιστήμιο στην Κίνα έχει κλείσει και πως η επιδημία έχει εκδηλωθεί στην πόλη Ούχαν της κεντρικής Κίνας. Η καθηγήτρια ήθελε να γνωρίσει στον γιατρό τον κινέζο φοιτητή της και έτσι τον κάλεσαν για φαγητό σε μια ψαροταβέρνα στη γειτονιά τους. Ο Κινέζος, σε μια περίοδο που ακόμα στην Ελλάδα ελάχιστα γνώριζε ο κόσμος για τον κορονοϊό, τους λέει πως σύντομα ο κορονοϊός θα έρθει στην Ευρώπη, στην Ελλάδα και θα εξαπλωθεί σε όλον τον κόσμο. Η πρόβλεψή του βασιζόταν στο γεγονός ότι με την παγκοσμιοποίηση οι Κινέζοι υπήρχαν παντού και πολλοί ξένοι από τις άλλες χώρες επισκέπτονταν συνεχώς την Κίνα και τους συμβούλευε να μην πάνε σε μέρη όπου υπάρχουν κινέζικα μαγαζιά. Τους μίλησε για τα ήπια συμπτώματα της νόσου, τα ύπουλα, που ξαφνικά γίνονταν σοβαρά, θανατηφόρα και ο κόσμος πέθαινε αβοήθητος στους δρόμους. Αυτές οι σκηνές που περιέγραφε φυσικά τους είχαν τρομοκρατήσει. Διότι στην Ελλάδα ακόμα η κοινή γνώμη ελάχιστα γνώριζε για την επερχόμενη πανδημία και για τα όσα θα επακολουθούσαν. Ο Κινέζος φοιτητής, για να ανταποδώσει

[12] Σφυρίδης, «Συμπτώματα καραντίνας» *Συμπτώματα καραντίνας,* 63-97.

το γεύμα φιλοξενίας, τους κάλεσε δύο εβδομάδες αργότερα σε ένα κινέζικο εστιατόριο ενός φίλου του. Δέχτηκαν την πρόσκληση, αλλά όταν στην τηλεόραση άρχισαν να δείχνουν σκηνές από την επιδημία στο Ούχαν, πού να είχαν φανταστεί πως μετά από λίγο θα έβλεπαν παρόμοιες σκηνές στην Ιταλία και άρχισαν να φοβούνται αν έπρεπε να πάνε στο κινέζικο εστιατόριο και τελικά αποφάσισαν να βρουν ένα πρόσχημα για να το ματαιώσουν. Ο φοιτητής στις αρχές Μαρτίου είχε αναχωρήσει αεροπορικώς για την Κίνα με μια από τις τελευταίες πτήσεις για τη χώρα αυτή. Στις 10 Μαρτίου έκλεισε το πανεπιστήμιο όπου δίδασκε η καθηγήτρια. Μετά από λίγο φούντωσε ο κορονοϊός στην Ελλάδα, οι άρρωστοι ο ένας μετά τον άλλο πήγαιναν στα νοσοκομεία, οι πιο βαριά ασθενείς άρχισαν να διασωληνώνονται και από αυτούς οι μισοί να πεθαίνουν. Η επιδημία ήταν πια γεγονός.

Στη συνέχεια του διηγήματος γίνονται πολλές αναφορές για τη σχέση του αφηγητή με τη καθηγήτρια, για το πόσο ο ένας στήριξε τον άλλον, αλλά και για την ένταση που δημιουργήθηκε στις ανθρώπινες σχέσεις με αυτήν την πρωτόγνωρη πραγματικότητα που βιώσαμε όλοι μας. Τα συμπτώματα καραντίνας λόγω κορονοϊού με τις αλλαγές στις κοινωνικές συμπεριφορές, τους καβγάδες, τους εκνευρισμούς, τις κρίσεις πανικού και κατάθλιψης, με τις δοκιμαζόμενες ψυχικές αντοχές του καθενός και το φανέρωμα της άλλης όψης του χαρακτήρα και του εαυτού μας, όλα αυτά εκδηλώνονται στο διήγημα στις σχέσεις μεταξύ του γιατρού και της συντρόφου του καθηγήτριας.

Ο γιατρός είχε ακούσει πολλές φορές από τους ειδικούς στην τηλεόραση πως μετά την καραντίνα τίποτε δεν θα ήταν όπως πρώτα. Πίστευε πως αναφέρονταν στις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, δεν φανταζόταν πως θα άλλαζαν και οι χαρακτήρες, αλλά τα γεγονότα τον είχαν διαψεύσει. Στη συνέχεια του διηγήματος γίνεται εκτενής αναφορά στον τρόπο εφαρμογής της καραντίνας και στον φόβο που προκλήθηκε στον κόσμο από μια άγνωστη αρρώστια, έναν ύπουλο και αφανή εχθρό, έναν αόρατο θανατηφόρο ιό που δεν ήξερες από πού θα κολλήσεις, κι όλοι είχαν αναγκαστεί να κλειδωθούν στα σπίτια τους, να κλείσουν τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, τα μαγαζιά, οι καφετέριες και τα εστιατόρια και να βλέπεις καθημερινά αρρώστους διασωληνωμένους σε νοσοκομεία και να ακούς τον καθημερινό αριθμό θανάτων στις έξι το απόγευμα από την τηλεόραση ή να σου δείχνουν ομαδικές ταφές σε άλλες χώρες. Με όλα αυτά είχαν δοκιμαστεί οι ψυχικές αντοχές των ανθρώπων. Η καραντίνα κατά τον γιατρό υπήρξε ο καταλύτης ώστε να φανεί και η πίσω μεριά του εαυτού μας, αυτή που επιμελώς ή ασυνεί-

δητα κρύβουμε σε κανονικές, ευνοϊκές και ευχάριστες συνθήκες. Η αυστηρή καραντίνα τού «Μένουμε Σπίτι» είχε αρχίσει να εφαρμόζεται στις 23 Μαρτίου και είχε κλονίσει ακόμα περισσότερο τα νεύρα όλων. Αρχές του Μάη άρχισε να χαλαρώνει η καραντίνα. Η κατάσταση στο σπίτι του γιατρού είχε αρχίσει να ομαλοποιείται, αλλά ο γιατρός ήξερε, το είχε προβλέψει, πως μετά την πανδημία η οποία δεν είχε περάσει ακόμα τίποτε δεν θα ήταν όπως πρώτα. Αυτή η πρόβλεψη επαληθεύθηκε στις σχέσεις του με την καθηγήτρια που τελικά τόσο διαταράχθηκε η συμβίωσή τους ώστε πήραν απόφαση να την τερματίσουν. Αυτή η εξέλιξη δικαιολογείται στο διήγημα ως ένα από τα συμπτώματα της καραντίνας. Όντως η πανδημία είχε αλλάξει και τους χαρακτήρες των ανθρώπων και τους οδήγησε σε ακραίες στάσεις και συμπεριφορές που υπό κανονικές συνθήκες ακόμα και οι ίδιοι δεν θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν. Στο διήγημα επαληθεύεται η άποψη ότι στις συνθήκες πανδημίας τα άτομα βγάζουν το προσωπείο και παραμερίζουν την καταστατική τους ταυτότητα.

Στα δύο διηγήματα παρατηρούμε τις αλλαγές που έχει επιφέρει η πανδημία στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Διαπιστώνουμε ότι τα δρώντα πρόσωπα των διηγημάτων δεν νοσούν, για την επιδημία δεν ενοχοποιείται συγκεκριμένα κανένας, αλλά υπάρχει αναφορά για την προέλευση και την αιτία της νόσου. Τα αισθήματα που βιώνουν οι χαρακτήρες περιγράφονται λεπτομερώς. Ειδικά το αίσθημα του φόβου, της ανασφάλειας και της αβεβαιότητας είναι πολύ έντονο. Όλος ο πληθυσμός στην πρώτη φάση της πανδημίας είναι σε καραντίνα, με την απαγόρευση εξόδου που συμπεριελάμβανε όλον τον πληθυσμό, αλλά με τις εξαιρέσεις που γνωρίζουμε. Τόπος και στα δύο διηγήματα είναι η Θεσσαλονίκη και ο χώρος αφήγησης είναι κυρίως το διαμέρισμα του γιατρού. Μπορούμε να πούμε ότι τα δύο διηγήματα που εξετάσαμε σε γενικές γραμμές εμφανίζουν τις βασικές λειτουργίες και τα κεντρικά μοτίβα της επιδημικής λογοτεχνίας.

Η τουρκική επιδημική λογοτεχνία

Πριν περάσουμε στα άλλα δύο διηγήματα, τα οποία προέρχονται από τη σύγχρονη τουρκική λογοτεχνία, θα προβούμε σε κάποιες γενικές παρατηρήσεις αντλώντας πληροφορίες από το βιβλίο της Gülsün Nakıboğlu με τίτλο «*Εισαγωγή στην επιδημική λογοτεχνία, Τουρκικά επιδημικά διηγήματα»* (Salgın Edebiyatına Giriş, Türk Salgın Öyküleri)[13].

[13] Nakıboğlu, G. 2021. *Salgın Edebiyatına Giriş, Türk Salgın Öyküleri.* İstanbul: Kesit Yayınları.

Η σύγχρονη επιδημική λογοτεχνία ως θεματικό είδος στη Δύση αναπτύσσεται στα πλαίσια του μυθιστορήματος, ενώ η σύγχρονη τουρκική επιδημική λογοτεχνία έχει να επιδείξει περισσότερο διηγήματα[14], αν εξαιρέσουμε φυσικά το πρόσφατο μυθιστόρημα του Ορχάν Παμούκ "*Νύχτες της Πανώλης"* (Veba Geceleri).[15] Δεν αποκλείεται η συγγραφή κι άλλων μυθιστορημάτων που θα αναφέρονται στην πανδημία του κορονοϊού, μιας και δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τον εφιάλτη που ζήσαμε όλοι και οι δυσάρεστες εμπειρίες και οι αναμνήσεις είναι ακόμα νωπές.

Στα τουρκικά επιδημικά διηγήματα για το χρονικό διάστημα που προηγείται της περιόδου της Εθνικής Λογοτεχνίας (Milli Edebiyat) (1911-1923) δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία και δεδομένα για τον τρόπο που προσεγγίζουν οι Τούρκοι λογοτέχνες τις επιδημικές ασθένειες. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στα επιδημικά διηγήματα της πρώτης περιόδου χρησιμοποιούνται εικόνες ασθενών που διασκευάζονται. Από τις αρχές του 20ού αιώνα πλέον στα επιδημικά διηγήματα μπορούμε να παρατηρήσουμε τον τρόπο που προσεγγίζονται οι ασθένειες από την τουρκική κοινωνία. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τα ονόματα των Ömer Seyfettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Reşat Nuri Güntekin και Sait Faik Abasıyanık, που μας δίνουν δείγματα επιδημικών διηγημάτων.[16] Πρέπει να σημειώσουμε πως με το διήγημα «Δέκα Μετρέσες Δέκα Εκατομμυριούχων» (On Milyonerin On Metresi) του Sait Faik Abasıyanık, που δημοσιεύεται το 1945, η τουρκική επιδημική διηγηματογραφία μεταβαίνει στην εποχή της μαεστρίας της.[17]

[14] Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν αναφορές στις επιδημικές ασθένειες στα τουρκικά μυθιστορήματα. Όπως παρατηρεί η Hayrunisa Topçu, βλέπουμε ότι στα μυθιστορήματα της εποχής του Τανζιμάτ και της Servet-i Fünûn προβάλλεται η φυματίωση ενώ στα μυθιστορήματα της 2ης Συνταγματικής Μοναρχίας (II. Meşrutiyet) και της περιόδου της Δημοκρατίας (Cumhuriyet Dönemi) η επιδημία καθίσταται ένα μέσον για τον εντοπισμό των κοινωνικών προβλημάτων. Ενώ στα μυθιστορήματα που γράφονται από το 2000 και μετά η θεματική της επιδημίας διαμορφώνεται γύρω από δυστοπικά και φανταστικά στοιχεία και γίνεται λόγος για την ιδέα της επιδημίας. Για μια εκτενή μελέτη που επικεντρώνεται στις επιδημικές ασθένειες στο τουρκικό μυθιστόρημα βλ. Topçu, H. 2021. "Türk Romanında Salgın Hastalıklar". *İnsan & İnsan, Bilim Kültür Düşünce ve Sanat Dergisi* (28): 53-69.

[15] Pamuk, O. 2021. *Veba Geceleri.* İstanbul: YKY, για μια εκτενή ανάλυση του συγκεκριμένου μυθιστορήματος βλ. Nakıboğlu, G. 2021. "Bir Salgın Romanı Olarak Orhan Pamuk'un Veba Geceleri". *Asos Journal* , (117): 315-334.

[16] Nakıboğlu, *Salgın Edebiyatına Giriş,* 221-223.

[17] Nakıboğlu, *Salgın Edebiyatına Giriş,* 289. Η Gülsün Nakıboğlu στο βιβλίο της αφιερώνει ένα εκτενές κεφάλαιο για την ανάλυση του συγκεκριμένου επιδημικού δι-

Πριν περάσουμε στα διηγήματα που θα εξετάσουμε από την τουρκική λογοτεχνία ας δούμε λίγο και ας σχολιάσουμε γενικά τη μορφή και τον χαρακτήρα των διηγημάτων που πραγματεύονται την πανδημία του COVID στην τουρκική λογοτεχνία. Επειδή η πανδημία του COVID-19 μπήκε πρόσφατα στη ζωή μας και ακόμα συνεχίζει να υφίσταται, τα διηγήματα που γράφτηκαν στην Τουρκία με αυτό το θέμα στην πλειονότητά τους είναι προϊόντα ερασιτεχνών διηγηματογράφων, τα οποία σύμφωνα με τους κριτικούς του είδους, στερούνται ως επί το πλείστον αισθητικής αξίας και δημοσιεύονται στο προσφιλές μέσον της πανδημίας, στο διαδίκτυο. Οι άνθρωποι αυτά που ζήσανε και νιώσανε τις μέρες της απαγόρευσης εξόδου ή της καραντίνας τα καταγράψανε και έτσι δημιουργήθηκε ένα τεράστιο σώμα κειμένων αποτελούμενο περισσότερο από διηγήματα που πραγματεύονται την πανδημία. Ο συγκριτικά με τα άλλα λογοτεχνικά είδη εύκολος τρόπος γραφής του, έδωσε την προτεραιότητα στο διήγημα με αποτέλεσμα το λογοτεχνικό αυτό είδος να αποτελέσει ένα μέσον για εκτόνωση και τρόπο έκφρασης των προβληματισμών και της ατομικότητας των ανθρώπων που για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα βρίσκονταν κυριολεκτικά σε απομόνωση.[18]

Τα διηγήματα «Παντόφλες μωρού, αφόρετες» της Şerife Güze και «Δεκατέσσερις» της Aysel Kaymaz

Το πρώτο διήγημα από την σύγχρονη τουρκική λογοτεχνία φέρει τον τίτλο «Παντόφλες μωρού, αφόρετες» (Bebek Patikleri Hiç Giyilmemiş) με συγγραφέα την Şerife Güze[19] και το άλλο φέρει τον τίτλο «Δεκατέσσερις» (On Dört) με συγγραφέα την Aysel Kaymaz. Συμπεριλαμβάνονται στη συλλογή διηγημάτων με τίτλο *Διηγήματα του COVID-19* (COVID-19 Öyküleri) που εκδόθηκε τον Νοέμβριο του 2020 από τις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις του Πανεπιστημίου Ινονού που βρίσκεται

ηγήματος (289-361). Το συγκεκριμένο διήγημα θεωρείται σταθμός για την τουρκική επιδημική λογοτεχνία, διότι στο διήγημα αυτό συγκεντρώνονται τα κλειδιά, οι βασικοί κώδικες, τα μοτίβα, οι μεταφορές και το τυπικό των διηγημάτων που θα γραφτούν μελλοντικά, Nakıboğlu, *Salgın Edebiyatına Giriş,* 319.

[18] Nakıboğlu, *Salgın Edebiyatına Giriş,* 80-81.

[19] Επικοινωνήσαμε με τους επιμελητές της συλλογής στην οποία συμπεριλαμβάνεται το διήγημα και στείλαμε μήνυμα στην ηλεκτρονική της διεύθυνση της συγγραφέως αλλά δεν κατέστη δυνατόν να βρούμε κάποια στοιχεία για το βιογραφικό της Şerife Güze η οποία όπως πληροφορηθήκαμε έχει μεταναστεύσει στη Γερμανία και μάλλον ασχολείται ερασιτεχνικά με τη συγγραφή διηγημάτων και είναι γιατρός στο επάγγελμα.

στη Μαλάτεια της Τουρκίας.[20] Πρόκειται για μια συλλογή που περιέχει συνολικά 34 διηγήματα τα οποία γράφτηκαν κατόπιν προκήρυξης διαγωνισμού συγγραφής διηγήματος με θέμα την πανδημία. Τα δύο αυτά διηγήματα που θα μελετήσουμε από τη τουρκική λογοτεχνία διακρίθηκαν στο διαγωνισμό και μοιράστηκαν την πρώτη θέση.

Το πρώτο διήγημα με τίτλο «Παντόφλες μωρού, αφόρετες» (Bebek Patikleri Hiç Giyilmemiş) της Şerife Güze[21] αφιερώνεται στο νοσηλευτικό προσωπικό όλων των βαθμίδων που πρωταγωνίστησε στον αγώνα της αντιμετώπισης του κορονοϊού και ιδιαίτερα στη μνήμη της νοσοκόμας Dilek η οποία είναι και η ηρωίδα του διηγήματος.

Το διήγημα διά στόματος της αφηγήτριας μας περιγράφει τη φιλία δύο κοριτσιών που ξεκινάει από τα μαθητικά τους χρόνια και αναφέρεται στα χρόνια ενηλικίωσής τους μέχρι που διακόπτεται το νήμα της ζωής της φίλης της αφηγήτριας, δηλαδή της νοσοκόμας Dilek που είχε προσβληθεί από τον ιό.

Η αφηγήτρια κατάγεται από μια πόλη της κεντρικής Τουρκίας και ζει σε μια πόλη του Πόντου που δεν κατονομάζεται. Εκεί γνωρίζεται με την μετέπειτα νοσοκόμα Dilek στην τρίτη λυκείου. Η αφήγηση μετά από κάποια κατατοπιστικά στοιχεία για το χώρο και το χρόνο συνεχίζεται με αναφορές στη φιλία των δύο μαθητριών από τις οποίες η Dilek ήθελε να γίνει νοσοκόμα και η αφηγήτρια σκεφτόταν να σταδιοδρομήσει στον ευρύτερο τομέα της υγείας. Η Dilek τελειώνει το πανεπιστήμιο ως νοσοκόμα και πιάνει δουλειά στο τμήμα επειγόντων ενός νοσοκομείου. Είχε πραγματοποιήσει το όνειρό της και είναι πολύ αφοσιωμένη στο επάγγελμά της. Γνωρίζεται με τον Tansu από το Ζόνγουλντακ και μετά από λίγο παντρεύονται. Και η αφηγήτρια κατά σύμπτωση αρχίζει να εργάζεται στο ίδιο νοσοκομείο κάτι το οποίο κάνει τη Dilek να πετάξει από χαρά. Οι δύο φίλες βρίσκονται και πάλι μαζί. Η Dilek, μια μέρα καθώς επιστρέφει στο σπίτι της, συναντάει την Müzeyyen, μια ηλικιωμένη κυρία που την είχε φροντίσει στην εντατική, και καθώς βλέπει ότι πουλάει πλεχτές παντόφλες για μωρά για να εξασφαλίσει τα προς το ζην, τις αγοράζει όλες για να τις κάνει δώρο στις συναδέλφους της.

Ήταν αρχές του νέου έτους -δηλαδή του 2020- όταν μια μέρα στο νοσοκομείο ακούστηκε μια ανακοίνωση της διοίκησης του νοσοκομεί-

[20] Cander, B. -Yakıncı, C. (επιμ.) 2020. *COVID-19 Öyküleri.* Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi.

[21] Güze, Ş. 2020, "Bebek Patikleri Hiç Giyilmemiş", Cander, B. -Yakıncı, C. (επιμ.) 2020. *COVID-19 Öyküleri.* Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 1-7.

ου που καλούσε όλο το νοσηλευτικό και το διοικητικό προσωπικό για μια επείγουσα σύσκεψη. Ο διευθυντής του νοσοκομείου τους πληροφορεί για έναν ιό που είχε εμφανιστεί στην πόλη Ούχαν της Κίνας και απειλούσε τον πλανήτη. Εκείνη τη στιγμή δεν γνώριζαν από πού είχε προέλθει, σε ποιες χώρες είχε μεταδοθεί, με ποιο τρόπο θα αντιμετωπιζόταν, αφού ήταν άγνωστο αν υπήρχε εμβόλιο ή κάποιο φάρμακο. Πριν ένα μήνα, δηλαδή το Δεκέμβριο του 2019, τα πρώτα κρούσματα είχαν εμφανιστεί στο Ούχαν και η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας είχε ονομάσει την ασθένεια "COVID-19". Διά στόματος του διευθυντή του νοσοκομείου περιγράφονται τα συμπτώματα και η πορεία της ασθένειας ανάλογα με τις ηλικιακές ομάδες και τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν για προφύλαξη.

Είχαν καταληφθεί όλοι από τον φόβο που προκαλούσε η αβεβαιότητα και τις ίδιες ανησυχίες είχε και η νοσοκόμα Dilek που ήταν έγκυος. Στη συνέχεια είχαν έρθει εικόνες από το Ούχαν με τους ασθενείς που περιμένανε στις ουρές έξω από τα νοσοκομεία, με το νοσηλευτικό προσωπικό με την προστατευτική ενδυμασία και τα συγκλονιστικά πλάνα της περισυλλογής των πτωμάτων από τους δρόμους που ήταν η απόδειξη ότι η ασθένεια αυτή θα μετατρεπόταν σε μια μεγάλη επιδημία. Είχαν εντοπιστεί τα πρώτα κρούσματα και στην Τουρκία[22], όλοι ήταν σε αναμονή και ο καθένας προσπαθούσε να πάρει μέτρα για προφύλαξη και η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας είχε ανακοινώσει πως πρόκειται για πανδημία.

Η νοσοκόμα Dilek βρίσκεται στο τρίτο στάδιο της εγκυμοσύνης της και μετά από κάποια συμπτώματα που παρουσιάζει υποβαλλόμενη σε τεστ, βγαίνει θετική. Όταν προχωρούν τα συμπτώματα της ασθένειας μεταφέρεται στην κλινική COVID και μετά από μια εβδομάδα γεννιέται ο γιος της. Ταυτόχρονα τα κρούσματα στη χώρα έχουν αυξηθεί και ακολουθεί η απαγόρευση εξόδου για τον πληθυσμό. Η Dilek βλέπει για ελάχιστα δευτερόλεπτα το μωρό της και όταν χειροτερεύει η κατάστασή της μεταφέρεται στην εντατική όπου επί 46 μέρες προσπαθεί να κρατηθεί στη ζωή και τελικά χάνει την πάλη με το θάνατο. Στο διήγημα

[22] Σύμφωνα με τις επίσημες ανακοινώσεις το πρώτο κρούσμα κορονοϊού στην Τουρκία εντοπίστηκε στις 11 Μαρτίου 2020 και ο πρώτος θάνατος από COVID-19 καταγράφηκε στις 17 Μαρτίου 2020, N.N. 2021. "Bakan Koca, Türkiye'nin Kovid-19'la 1 Yıllık Mücadele Sürecini Değerlendirdi" (https://www.saglik.gov.tr/TR,80604/bakan-koca-turkiyenin-kovid-19la-1-yillik-mucadele-surecini-degerlendirdi.html, τελευταία πρόσβαση 30 Μαρτίου 2023).

το διάστημα της παραμονής της στην εντατική περιγράφεται με αρκετή λεπτομέρεια.

Η φίλη της, όταν πηγαίνει να μαζέψει τα προσωπικά της αντικείμενα στο νοσοκομείο, ανοίγοντας το συρτάρι της βλέπει εκείνες τις μπλε πλεχτές παντόφλες. Η Dilek είχε βάλει ένα σημείωμα πάνω τους: «Παντόφλες μωρού αφόρετες». Με τη φράση αυτή τελειώνει το διήγημα. Τις παντόφλες τις φύλαγε για το μωρό της που δεν πρόλαβε να αγκαλιάσει έστω και για λίγο. Η αφήγηση στο διήγημα, το οποίο έχει αυτοβιογραφικό χαρακτήρα και βασίζεται σε πραγματική ιστορία, χωρίς αμφιβολία μας είναι πολύ γνώριμη, διότι σίγουρα θα έχουμε διαβάσει παρόμοια περιστατικά από τον ημερήσιο τύπο.

Το δεύτερο διήγημα με τίτλο «Δεκατέσσερις» (On Dört) είναι της Aysel Kaymaz.[23] Η Aysel Kaymaz κατάγεται από την Προύσα, είναι απόφοιτη του τμήματος Τουρκικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ege της Σμύρνης. Εδώ και δεκατέσσερα χρόνια εργάζεται στα Άδανα ως καθηγήτρια τουρκικών στη μέση εκπαίδευση, έχει εκδώσει συλλογές διηγημάτων και έχουν δημοσιευτεί επίσης διηγήματά της στα περιοδικά *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Güncel Sanat Dergisi,* και *Simge Edebiyat Dergisi.* Όπως μας πληροφόρησε η ίδια αναφορικά με το εξεταζόμενο διήγημά της, ο ήρωας του διηγήματος είναι συνάδελφός της και το διήγημα βασίζεται σε πραγματική ιστορία όπου ο μη κατονομαζόμενος αφηγητής, αφού διαγνώστηκε θετικός στον κορονοϊό, τέθηκε σε δεκατετραήμερη καραντίνα σε ένα νοσοκομείο.

Στο διήγημα η υπόθεση διαδραματίζεται εντός του χώρου της καραντίνας όπου ο αφηγητής μας διηγείται σε μορφή ημερολογιακής καταγραφής τις δεκατέσσερις μέρες που πέρασε στον ειδικό χώρο της καραντίνας ξεκινώντας την αφήγηση από την τρίτη μέρα. Τα αισθήματά του και οι σκέψεις που περνάνε από το μυαλό του κάθε μέρα και η δύσκολη και ταυτόχρονα γεμάτη ανησυχία και φόβο ψυχολογική κατάσταση που βιώνει όσο διαρκεί η καραντίνα, περιγράφονται με αδρά χρώματα.

Την τρίτη μέρα με την οποία ξεκινάει το διήγημα ο αφηγητής κάνει μια εξομολόγηση για τον πρότερο βίο του και αξιολογεί τον χαρακτήρα του. Περνάνε διάφορες σκέψεις από το μυαλό του. Μέχρι εκείνη τη μέρα που τέθηκε σε καραντίνα όλα τα είχε κάνει όπως έπρεπε και με την κανονική τους σειρά. Υπήρξε ένα καλό παιδί, που δεν κουράζει, ήταν ένας συνετός νέος, πετυχημένος. Μετέπειτα ήταν ένας καλός πα-

[23] Kaymaz, A. 2020, "On Dört", Cander, B. -Yakıncı, C., (επιμ.) 2020. *COVID-19 Öyküleri.* Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 9-16.

τέρας. Ένας καλός σύζυγος. Πρώτη φορά ξέφευγε από την κανονικότητα και αντί για το ένα ξεκινούσε από το τρία, για πρώτη φορά ανέβαινε τις σκάλες πηδώντας. Δύο μέρες είχαν φύγει από τη ζωή του χωρίς να το αντιληφθεί. Ήταν σαράντα πέντε χρονών, αυτός και ο πρότερος βίος του τώρα ήταν μαζί στο κρεββάτι του θαλάμου της καραντίνας. Ξεκινά να μετράει από το τρία, από την τρίτη μέρα διότι την πρώτη και τη δεύτερη τις απορρίπτει η μνήμη του. Δεν είχε μέχρι εκείνη τη μέρα διαλείμματα στη ζωή του. Δεν είχε σωπάσει ποτέ του. Η ζωή του και αυτός αλληλοκοιτάζονται τώρα μέσα στο στενό αυτό θάλαμο. Δύο μέρες τώρα βρίσκεται στο νοσοκομείο. Μέσα στα τρεχάματα της καθημερινότητας είχε αδιαθετήσει και είχε ανεβεί ο πυρετός του και είχε κάνει εμετό. Είχε περάσει από το νοσοκομείο και μετά τον είχαν μεταφέρει με ασθενοφόρο. Εκείνη την μέρα τα πράγματα είχαν ξεφύγει από τον έλεγχό του, το τεστ του είχε βγει θετικό. Ήταν μια μέρα όπως οι άλλες που έβγαινε το βράδυ από τη δουλειά του και πηγαίνοντας στο σπίτι του έπλενε τα χέρια και το πρόσωπό του και καθόταν στο τραπέζι για φαγητό. Ενώ ήταν τόσο μακριά οι χώρες και οι πόλεις για τις οποίες άκουγε στις ειδήσεις και συμπονούσε και συμφωνούσε με τους φίλους του που παρατηρούσαν πως υπάρχουν θάνατοι και η κατάσταση είναι σοβαρή. Όμως ήταν μακριά και, όπως σ' όλους μας, η απόσταση που μας χώριζε από το κέντρο της νόσου έδινε ένα αίσθημα ασφάλειας και εφησυχασμού. «Δυστυχώς το τεστ σας βγήκε θετικό. COVID-19», αυτή ήταν η διάγνωση και βρισκόταν τώρα σε αυτόν το θάλαμο πέντε ή εννιά τετραγωνικών. Αυτές είναι οι σκέψεις που περνάνε από το μυαλό του αφηγητή στην αρχή της καραντίνας

Την τέταρτη μέρα θυμάται τα λόγια της μητέρας του που έλεγε ότι όλοι μας περνάμε από μια δοκιμασία και αναρωτιέται μήπως η δοκιμασία του πλανήτη είναι αυτή η πανδημία και σκέφτεται ότι αυτοί που εξουσιάζουνε τον πλανήτη παραδόθηκαν σε έναν τόσο δα ιό. Σιγή θανάτου στον πλανήτη. Έχει το τηλέφωνό του, μπορεί να παρακολουθήσει τις ειδήσεις. Θυμάται το διάλογο στο νοσοκομείο όταν βρέθηκε θετικός στον ιό. «Θα μεταφερθείτε αμέσως με το ασθενοφόρο στο νοσοκομείο. Όχι, θα ειδοποιήσετε μέσω τηλεφώνου τους συγγενείς σας για τα απαραίτητα.»

Την πέμπτη μέρα, από τον εσωτερικό διάλογο που κάνει, μαθαίνουμε από πού κόλλησε τον ιό. Είχε συμμετάσχει σε μια σύσκεψη. Ήταν η τελευταία. Τα πράγματα είχαν σοβαρέψει, είχε επιβληθεί απαγόρευση εξόδου. Στην αρχή αυτά δεν τα είχε πάρει στα σοβαρά. Είχε ακούσει πως κάπου μακριά, κάποιοι είχαν νοσήσει και είχαν χάσει τη ζωή τους. Στο κοντινό του περιβάλλον δεν είχε αρρωστήσει κανένας, μάλλον αυ-

τό τον είχε οδηγήσει σε εφησυχασμό. Στη σύσκεψη ήταν πολύς κόσμος. Μετά από κάποιες μέρες είχε ανέβει ο πυρετός του. Νόμιζε ότι ήταν ένα απλό κρυολόγημα αλλά είχε κάνει λάθος. Πέντε μέρες τώρα ήταν απομονωμένος από όλους και από το καθετί σε ένα θάλαμο και συμβίωνε με έναν μικροσκοπικό ιό που δεν γνώριζε τι προκαλούσε στο σώμα του.

Την έκτη μέρα μεταξύ άλλων σκέφτεται την οικογένειά του και αναρωτιέται τι θα γίνει με τα παιδιά του αν του συμβεί κάτι δυσάρεστο. Οι τύψεις δεν τον αφήνουν ήσυχο, νιώθει μετανιωμένος που πήγε σε εκείνη τη σύσκεψη όπου μαζί με αυτόν τρεις μόνο φορούσαν μάσκα, αλλά η δική του προνοητικότητα δεν τον βοήθησε να προστατευθεί. «Μακάρι να μην είχα πάει…». Αυτή είναι η φράση που επαναλαμβάνει συχνά. Το νοσηλευτικό προσωπικό που τον επισκέπτεται τον συμβουλεύει να παίρνει καθημερινά τα φάρμακά του.

Την έβδομη μέρα λέγοντας πως έχει συμπληρώσει μια εβδομάδα στην καραντίνα σημειώνει πως ξύπνησε με τα κελαηδήματα των πουλιών στα δέντρα του νοσοκομείου και υπενθυμίζει στον εαυτό του ότι ο κορονοϊός έχει μεταδοθεί από τα πουλιά και συγκεκριμένα από τις νυχτερίδες. Υποθέτει πως θα πρέπει να έτρεφαν μίσος για τον άνθρωπο, αλλιώς ήταν ανεξήγητο που τα είχε πιάσει τώρα η τρέλα στα καλά καθούμενα. Τα συμπτώματα της νόσου εκδηλώνονται με πονοκέφαλο και υψηλό πυρετό. Στο διάστημα της καραντίνας το παρήγορο είναι ότι διατηρεί τηλεφωνική επαφή με τους δικούς του.

Την όγδοη μέρα το βράδυ αρχίζει η απαγόρευση εξόδου για το κοινό. Οι δρόμοι είναι άδειοι. Έχει μέρες να δει ανθρώπινο πρόσωπο. Εξαιτίας της ειδικής ενδυμασίας δεν μπορεί να δει το πρόσωπο των νοσηλευτών που τον επισκέπτονται καθημερινά στον θάλαμο που κρατείται. Μόνο από τη φωνή τους μπορεί να ξεχωρίσει αν είναι άντρες ή γυναίκες. Εκφράζει τον φόβο του για το θάνατο. Κάπου κάπου περνάει από το μυαλό του πως γράφει στην είσοδο «Μελλοθάνατος». Δεν ξέρει αν θα πεθάνει, αλλά ξεκάθαρα λέει πως δεν θέλει καθόλου να πεθάνει. Αναρωτιέται ποιος θα επιθυμούσε να πεθάνει. Ζητά συγγνώμη για ό,τι και όσα έχει αναβάλει μέχρι σήμερα.

Την ένατη μέρα, από τις ερωτήσεις που του κάνουν για το αν είναι καλά, καταλαβαίνει πως όλοι ανησυχούν γι' αυτόν. Πληροφορείται από τη νοσοκόμα ότι η σύζυγός του ήρθε και του άφησε καθαρά εσώρουχα, πιτζάμες και σαμπουάν, όπως στο επισκεπτήριο της φυλακής, αλλά αυτός δεν είχε μπορέσει να δει τη γυναίκα του. Η δυνατότητα σε κανονικές συνθήκες να βλέπει κανείς κάποιο πολύ γνωστό του πρόσωπο ήταν στην ουσία δώρο ζωής και πραγματικά τώρα καταλάβαινε ότι στην ουσία η ίδια η ζωή ήταν ένα δώρο.

Την δέκατη μέρα η σκέψη του πάλι τρέχει σε εκείνη τη μέρα που κόλλησε τον ιό και αναρωτιέται πάλι αν θα ήταν τώρα εδώ, αν εκείνη τη μέρα όλοι φορούσαν μάσκες. Η ροή της ζωής άλλαζε σε μερικά λεπτά. Νιώθει τύψεις πάλι που βγήκε έξω και πήγε σε κείνη τη μοιραία σύσκεψη. Διαβάζει από τις ειδήσεις ότι η πανδημία μαίνεται σ' όλο τον πλανήτη. Τον καθησυχάζει η νοσοκόμα λέγοντάς του ότι αφού παίρνει τακτικά τα φάρμακά του το αποτέλεσμα του τεστ θα βγει καθαρό.

Την ενδέκατη μέρα πληροφορείται μέσω τηλεφώνου από τη γυναίκα του ότι ακόμα δύο συνάδελφοί του από τη δουλειά τέθηκαν σε καραντίνα. Μαθαίνει ότι ο ασθενής στο διπλανό θάλαμο έχασε χτες το βράδυ τη ζωή του, θυμάται που τον χαιρετούσε από την πόρτα.

Την δωδέκατη μέρα η απαγόρευση εξόδου για το κοινό συνεχίζεται. Θυμάται πως αυτό το είχε ζήσει τελευταία φορά σε ένα πραξικόπημα[24]. Ήταν μικρό παιδί τότε, περιμένανε να σιγήσουν τα όπλα. Ενώ τώρα περιμένει να σιγήσει ο ιός μέσα του και εκφράζει πάλι τον φόβο που νιώθει. Οι νοσηλευτές είναι καθησυχαστικοί, λέγοντάς του: «Υπομονή, σε λίγες μέρες θα αποφασιστεί για την περίπτωσή σας ανάλογα με το αποτέλεσμα του τεστ».

Την δέκατη τρίτη μέρα οι σκέψεις στο μυαλό του δεν λένε να σταματήσουν. Ολόκληρος ο πλανήτης είχε σιγήσει. Σκεφτόταν παλιά κάπου κάπου ότι θα 'ρθει μια μέρα και οι πόλεμοι θα οδηγήσουν όλους μας στην αιχμαλωσία, αλλά δεν είχε περάσει ούτε μια στιγμή από το μυαλό κανενός ότι ένας τόσο δα ιός θα μετέτρεπε σε φάντασμα ολόκληρο τον πλανήτη. Παρακολουθεί από τις ειδήσεις ότι κράτη που εξουσιάζανε τον πλανήτη είχαν ισοπεδωθεί μπροστά στον ιό. Κάθε μέρα το ίδιο πουλάκι ερχόταν τις πρωινές ώρες και καθόταν στο ίδιο κλαδί μπροστά του. Το έβλεπε από το παράθυρο του πέντε ή εννιά τετραγωνικών θαλάμου του. Πάει πολύς καιρός που δεν περίμενε ένα πουλί να του κάνει παρέα. Παραδέχεται ότι ποτέ του δεν περίμενε κάποιο πρωί να 'ρθει ένα πουλί να καθίσει στο ίδιο κλαδί. Μια νοσηλεύτρια για να δείξει ότι και η δική τους περίπτωση δεν είναι τόσο ρόδινη λέει πως έχει μια εβδομάδα να δει την τριών χρονών κόρη της που άφησαν στην μητέρα της, ζούσαν ουσιαστικά και αυτοί στην απομόνωση.

Την δέκατη τέταρτη μέρα άρχισε να μαζεύει τα πράγματά του, άνοιξε το παράθυρο, ένιωσε τον έξω κόσμο στην ανάσα του, η ζωή είχε μια ωραία μυρωδιά που πρώτη φορά την αισθανόταν. Ακούμπησε την άνοιξη που είχε έρθει στον κήπο του νοσοκομείου. Όταν του ανακοινώνεται πως το αποτέλεσμα του τεστ είναι αρνητικό, τελειώνει ο αποκλεισμός

[24] Εννοεί το στρατιωτικό πραξικόπημα της 12ης Σεπτεμβρίου του 1980.

του και με την είδηση αυτή η χαρά του και η ευγνωμοσύνη που νιώθει προς το νοσηλευτικό προσωπικό δεν περιγράφεται με τίποτα και δίνει λόγο στον εαυτό του πως θα αγκαλιάσει πολύ σφιχτά τη ζωή του.

Επίλογος

Στα τέσσερα διηγήματα με αρκετά κοινά μοτίβα η κεντρική θεματική είναι η πανδημία του κορονοϊού. Είδαμε το πώς αποτυπώθηκε στην καθημερινότητα των κεντρικών προσώπων των διηγημάτων η δύσκολη περίοδος που ήταν σε έξαρση η πανδημία, ειδικά στην πρώτη φάση της αβεβαιότητας, πριν αρχίσουν ακόμα οι εμβολιασμοί. Ήταν μια δυσάρεστη εμπειρία που άγγιξε πολλούς από μας, αφήνοντας τα στίγματά της ανεξίτηλα πάνω μας.

Και στα τέσσερα διηγήματα γίνεται εκτενής αναφορά στο ξέσπασμα της επιδημίας στην Κίνα, κατονομάζεται η πόλη Ούχαν, υπάρχει αναφορά στην αιτία και τον τρόπο μετάδοσης της νόσου από τις νυχτερίδες.

Στα κείμενα που εξετάσαμε από την ελληνική και την τουρκική λογοτεχνία υπάρχει αναφορά και στο δύσκολο έργο του νοσηλευτικού προσωπικού. Στα διηγήματα που εξετάσαμε δεν υπάρχουν αρνητικά σχόλια για τους γιατρούς τους οποίους επαινούν τα δρώντα πρόσωπα σε αντίθεση με τα περισσότερα έργα της επιδημικής γραμματείας όπου η ιατρική κοινότητα παρουσιάζεται διεφθαρμένη, με τους γιατρούς να μη συνεισφέρουν στην καταπολέμηση και αποτελεσματική αντιμετώπιση της επιδημίας.

Οι αφηγήσεις πραγματεύονται δύσκολες και γεμάτες αβεβαιότητα στιγμές της ανθρώπινης ζωής, με έντονο το φόβο του θανάτου, ενώ το μοτίβο της καραντίνας αναφέρεται ρητά στα διηγήματα αφού και οι ήρωες των διηγημάτων τίθενται σε καραντίνα είτε στο σπίτι τους είτε σε ειδικό θάλαμο.

Ενώ σε έργα της επιδημικής λογοτεχνίας συνήθως οι ιερείς βρίσκονται στο στόχαστρο των συγγραφέων, επειδή είναι ανήμποροι απέναντι στην επιδημία, στα εξετασθέντα διηγήματα είναι αξιοπρόσεχτο ότι δεν υπάρχει αναφορά σε ιερείς, στην θρησκεία και το θεϊκό στοιχείο.

Στο διήγημα «Παντόφλες μωρού αφόρετες» το κεντρικό πρόσωπο η νοσοκόμα Dilek νοσεί και τελικά χάνει τη ζωή της, ενώ στο διήγημα «Δεκατέσσερις» υπάρχει ένα δρων πρόσωπο που έχει προσβληθεί από τον ιό, αλλά είναι τυχερός και δεν παρουσιάζει επιπλοκές στο διάστημα της δεκατετραήμερης καραντίνας.

Οι λογοτεχνίες και των δύο χωρών, τόσο της Τουρκίας όσο και της Ελλάδας, αφού κοπάσει ο θόρυβος γύρω από την πανδημία αυτή και ομαλοποιηθεί πλήρως η ροή της καθημερινότητά μας, σίγουρα θα συμπεριλάβουν με περισσότερο ενδιαφέρον στη θεματική τους τα όσα έζησε η ανθρωπότητα το διάστημα αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

"Bakan Koca, Türkiye'nin Kovid-19'la 1 Yıllık Mücadele Sürecini Değerlendirdi" (https://www.saglik.gov.tr/TR,80604/bakan-koca-turkiyenin-kovid-19la-1-yillik-mucadele-surecini-degerlendirdi.html, τελευταία πρόσβαση 30 Μαρτίου 2023).

Cander, B.-Yakıncı, C. (επιμ.) 2020. *COVID-19 Öyküleri.* Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi.

Doğu, S. N. 2020. "Salgın Üzerine". *Roman Kahramanları* (44): 5-9.

Γαραντούδης, Ε. 2020. «Ποίηση και επιδημίες». *Η Εφημερίδα των Συντακτών* (https://www.efsyn.gr/tehnes/ekdoseis-biblia/anoihto-biblio/240667_poiisi-kai-epidimies, τελευταία πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2022).

Güze, Ş. 2020, "Bebek Patikleri Hiç Giyilmemiş", Cander, B., -Yakıncı, C., (επιμ.) 2020. *COVID-19 Öyküleri.* Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 1-7.

Καλαμαράς, Β. Κ. 2020. *Η Εφημερίδα των Συντακτών*. «Οι πανδημίες στη νεοελληνική λογοτεχνία».
(https://www.efsyn.gr/nsdes/237062_o-pandmes-st-neoellnk-logotehna, τελευταία πρόσβαση 9 Φεβρουαρίου 2022).

Kaymaz, A. 2020. "On Dört", Cander, B., -Yakıncı, C., (επιμ.) 2020. *COVID-19 Öyküleri.* Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 9-16.

Kelağa Ahmet, İ. 2020. "Alegorik Bir Salgın Romanı Olarak Andreas Frangias'ın Vebası" *Roman Kahramanları* (44), 74-87.

Κούρτοβικ, Δ. 2020. «Λογοτεχνία και επιδημίες: `η μητέρα όλων των δεινών`». *Η Καθημερινή*
(https://www.kathimerini.gr/culture/books/1069140/logotechnia-kai-epidimies-i-mitera-olon-ton-deinon/, τελευταία πρόσβαση 9 Φεβρουαρίου 2020).

Nakıboğlu, G. 2021. *Salgın Edebiyatına Giriş, Türk Salgın Öyküleri.* İstanbul: Kesit Yayınları.

Nakıboğlu, G. 2021. "Bir Salgın Romanı Olarak Orhan Pamuk'un Veba Geceleri". *Asos Journal*, (117): 315-334.

Παλιοτζήκα, Ε. 2019. *Η θεματική της επιδημίας σε έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας.* (Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή εργασία). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Pamuk, O. 2021. *Veba Geceleri.* İstanbul: YKY.

Σφυρίδης, Π. 2021. *Συμπτώματα καραντίνας και άλλα διηγήματα,* Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

«Σφυρίδης, Περικλής». 2008. *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας,* Δεύτερη Εκτύπωση, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2012.

Topçu, H. 2021. "Türk Romanında Salgın Hastalıklar". *İnsan & İnsan, Bilim Kültür Düşünce ve Sanat Dergisi* (28): 53-69.

THE REFLECTION OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC IN LITERATURE: A COMPARATIVE STUDY OF FOUR SELECTED SHORT STORIES FROM GREEK AND TURKISH LITERATURE

İbrahim KELAĞA AHMET
Professor at Trakya Üniversitesi, Edirne, Türkiye

Throughout the history of mankind, many epidemics due to various diseases have occurred. These epidemics affected millions of people causing unprecedented crises. Literature has dealt with both epidemics and their effects on man. The literary works dealing with epidemics show a number of common patterns. Modern Greek literature has produced notable prose and several poetic works which have focused on epidemics, sometimes in their literal and sometimes in their metaphorical or allegorical use.

This paper comparatively examines four short stories dealing with the coronavirus pandemic. Two are from Greek and the other two from contemporary Turkish literature. The short stories from Greek literature are by Pericles Sfyridis and are included in the collection *Symptoms of Quarantine and Other Short Stories* published in 2021. The first short story is titled "Panic" The time of the short story is spring 2020 and the place where it takes place is the city of Thessaloniki. In the narrative, the central character is a doctor who lives in an apartment with his girlfriend who is a university professor. Their daily life is always accompanied by the precautionary measures that must be taken to avoid the transmission of the virus. As the epidemic grows, the restrictive measures are extended. The second short story is entitled "Symptoms

of Quarantine". In this story too we see the same actors. Through the narrative we observe the effects of quarantine on the character of the people. Quarantine, according to the doctor, has been the catalyst to reveal the back side of ourselves that we hide under normal circumstances. In the two narratives we observe the changes that the pandemic has brought about in people's daily lives.

In the second part of the paper, two short stories from contemporary Turkish literature are examined. Reference is also made to Turkish epidemic literature in general. The first short story is titled "Baby Slippers, Unworn" (Bebek Patikleri Hiç Giyilmemiş) written by Şerife Güze and the other one is titled "Fourteen" (On Dört) written by Aysel Kaymaz. They are included in the short story collection entitled *COVID-19 Short Stories* (COVID-19 Öyküleri) published in November 2020. In the first short story, the heroine is nurse Dilek who was infected with coronavirus while pregnant and died shortly after giving birth to her baby. The narrator is the heroine's friend and the two have known each other since their school days. The narration in the short story which is autobiographical in nature is based on a true story. The second short story titled "Fourteen" (On Dört) is also based on a true story where the unnamed narrator after being diagnosed positive for coronavirus was quarantined for fourteen days in a hospital. In the story the narrative takes place within the quarantine area where the narrator tells us in the form of a diary the fourteen days he spent in the special quarantine area starting the narrative from the third day. The feelings and thoughts that pass through his mind every day and the anxious and fearful psychological state he experiences during the quarantine are described in vivid colours.

In the four short stories with several common motifs of epidemic literature, the central theme is the coronavirus pandemic. We can see how the difficult period when the pandemic was on the rise, especially in the first phase of uncertainty before the vaccinations had even begun, is reflected in the everyday life of the main characters in the stories. In the stories there is extensive mention of the outbreak of the epidemic in China, the city of Uhan is named, there is mention of the cause and the way the disease was transmitted by bats. In the texts we examined from Greek and Turkish literature there is also a reference to the difficult work of the nursing staff. In the short stories there are no negative comments about the doctors whom the actors praise unlike most works of epidemic literature where the medical community is presented as corrupt. While in works of epidemic literature priests are usually targeted

by the authors for being helpless against the epidemic, in the short stories we have examined it is noticeable that there is no reference to priests, religion and the divine element. The narratives deal with difficult and uncertainty-filled moments of human life with a strong fear of death, and the motif of quarantine is explicitly mentioned in the stories.

Ήδη από την αρχαιότητα οι επιδημίες και οι πανδημίες υπήρξαν αγαπημένο θέμα στη λογοτεχνία, προσέφεραν νέες οπτικές θέασης και ανάλυσης του κόσμου, παρέχοντας σπουδαία ερμηνευτικά εργαλεία και τρόπους στοχασμού. Το ευρύ φάσμα των θεμάτων που καλύπτουν τα έργα της επιδημικής λογοτεχνίας εκτείνεται από την επεξεργασία τους ως ιστορικών τεκμηρίων μέχρι τη συμβολική και τη μεταφορική θεώρησή τους για την έκφραση ιδεολογικών, θεολογικών και ηθικών ιδεών και αξιών. Η γραμματεία που δομείται γύρω από τη θεματική αυτή αναπτύσσει μια σειρά από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και περιγράφει τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι σε διάφορες εποχές και τόπους αντιμετώπισαν τέτοιες περιόδους κρίσης. Αντικατοπτρίζει τις αλλαγές στη συνείδηση και στα πρότυπα συμπεριφοράς που προκλήθηκαν από τις επιδημίες/πανδημίες, οι οποίες συχνά οδήγησαν την ανθρωπότητα σε οριακές καταστάσεις, δίνοντας την ευκαιρία στους συγγραφείς να διερευνήσουν την condition humaine. Μας επιτρέπει επίσης να προσεγγίσουμε νηφάλια και δημιουργικά τα δύσκολα τελευταία χρόνια που βιώσαμε, να αναθεωρήσουμε συμπεριφορές και στάσεις.

Οι εργασίες του τόμου αναδεικνύουν ποικίλες όψεις του θέματος των επιδημιών/πανδημιών και γενικότερα των ασθενειών στις παρευξείνιες λογοτεχνίες. Η ποικιλομορφία των θεμάτων και των προοπτικών υπό τις οποίες εξετάζονται, καθιστούν δυνατό τον διαχωρισμό τριών ξεχωριστών θεματικών ενοτήτων. Οφείλουμε, ωστόσο, να τονίσουμε ότι η ένταξη των μελετών σε κάποια από τις ενότητες αυτές είναι ως ένα βαθμό συμβατική, καθώς τα θέματα και οι προσεγγίσεις, οι οπτικές θέασης και οι ερμηνείες δεν είναι ξεκάθαρα οριοθετημένες ούτε αυστηρά εστιασμένες σε ένα μόνο πρόβλημα. Το αντίθετο, στην πλειονότητα των εργασιών τα ζητήματα που θίγονται διερευνώνται συχνά από περισσότερες της μιας πλευρές, με τη συνδυαστική ανάλυση των πολυεπίπεδων λογοτεχνικών δομών.

ISBN 978-960-656-237-2
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Κ & Μ ΣΤΑΜΟΥΛΗ
Π. Π. Γερμανού - Ι. Μιχαήλ 2, 54622, Θεσσαλονίκη, 2310264748, 6946461460
kmstamouli@gmail.com • anstamoulis@hotmail.com
www.osdelnet.gr (Σταμούλη Αντ.) • www.biblionet.gr (Σταμούλη Αντ.)